

80.

Colecția MARIA MIRELA PODUȚ

Tu mnireasă, tu, tu, tu,
Când a fi soacră-ta ré
Du-o cole la vâlce
Și pă scaun o tomnește,
Cu maiu o tropotește
Și mă teamă și pă mine
Că și io-i țâne cu tine.

Tradiții și obiceiuri de nuntă din județul Maramureș

Nuntă din anii '50 în Șișești

81.

Nu te supăra mnireasă
Că bota-i pă grindă-n casă
Și croită, nezdrobotă,
După tine curuită,
Curuită-n patru dunji
Cât ți-s spatile de lunji.

Umblam d'e t'emătore câte două laolaltă. Avem câte-un colac și cât'e cincii zadii, le punem pă mână și colacu îl legam d'e zadie, așa pă lângă zadie, apoi îl punem pă mână. ¹ Zadiile erau d'e la mine de-acasă, cât'e am avut. Erau de-a mele, o de-a mămuchii, cumpărate din bolduri. N'e mai da și mnireasa cât'e o zadie. Acolo la mnireasă ne dădea un colac, aceia așa zice că-s colacii mniresi. Când era nunta duminica, umblam vinerea, când era joia, umblam miercurea.²

Erau cât'e 6-8 t'emătoare, n'iamuri, vecine. Merem pă und'e o avut niamuri. Și mai erau acolo druști, acele duceu mnirile la cununie. Cât'e t'emătoare, atâția t'emători o fo. T'emătorii mereu la n'iamurile mnirelui. Atuncea eram îmbrăcate cu cămeși, pind'ileu și cămașă și păru îl aveam împlet'it în 4 cod'e, dar mai înainte era cu concii. Când intram în casă zicem: "Aflăm pă Dumnezo cu dumnevoaste!" iar gazdele răspundeau: "Dumnezo v-duce într-o zî d'e dulce!". Apoi spuneam:

82.

Pă din sus de biserică
Mare rouă să rădică,
Roua trebe scuturată
Și mnireasa cununată.

Acești voitori de bine
V-om grăi vo două-tri cuvint'e
Cât'e ne-om aduce-aminte.
Noi de-om știi, cinste ne-a hi,
D'e nu, 'mnevoște iertători îți hi.
C-un colac d'e grâu frumos
Cu credința lui Cristos,
În opt împlet'it
Și cu zadie de mătasă
Cum poartă și înălțata împărăteasă;
Cu hir d'e busuioc
Cum poartă și t'emătorii în clop.

83.

Părinte, părinte bun,
Ne ieși, Doamne, până-n
drum
Și ie-n mân-on patrafir
Și cunun-on trandafir,
Și ie-n mân-o cărticică
Și cunun-o floricică.

Apoi se zicea: "Vă rugăm frumos din partea mnirilor să viniți la nuntă, în dragostea familiei și-a mnirit'eilor".
Gazdele ziceau: "Să aibă noroc! Ne-om duce".³

¹ Performer Breban Maria, 70 ani, Șișești, 2013

² Performer Buruian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

³ Performer Breban Maria, 70 ani, Șișești, 2013

Unde-o fo încuiată ușa, dacă nu erau acasă ominii, că mereu la lucru, la fân, pun'em o floare în zaru ușii. Șt'ie că o fost t'emătorile. Să rumpe o floare d'e la zadie, de-acele mândre. La zad'ii pun'em bosâioc și flori care le luam din grădină. Umblam cu spori, să gătam mai iut'e să nu ne-apuice sara, sfințātu soarelui. Colacii cu care umblam rămâneau la mnireasă. Luam zad'iile d'i pă ei și le lăsam acolo.⁴

Steagu să făcé cu o zi înainte de nuntă. Să puné pă el clocot'ici, ied'eră, verd'eață și zadie (batic), cu flori d'e d'emult, din moși strămoși. Zad'ia era roșie și se împrumuta de la babe.⁵

Duminica merem până-n amniază să gătam mnireasa. Era îmbrăcată cu cămeșă albă d'e pănură, să pun'é zad'ie înaint'e albă d'e mătasă și pă cap avé cununiță de rozmalin pă care o făcé t'emătorile. Ele s-o ocupat d'e mnireasă. Păru era lung, lăsat pă spat'e și făcé cunună d'e păr și apoi pun'e cununa aia. În pt'icioare o avut opt'inci. Ș-o fo demult și cu gube pă ele. Și mnirile era cu cioarici și cu cușmă sau clop cu struț și pă t'ept s-o purtat struț d'e rozmalin făcut cu cipcă roșie, albastră. T'emătorile le pregăté. Starostele avé botă, zad'ie așa ca d'e t'emătoare. Și t'emătorii umblau cu bot'e și cu zad'ii.⁶

Să făcé un răspuns și la mnireasă. Mnireasa avé coșarcă. Feșt'ecare t'emătoare pun'e prăjituri în coșarcă să ducă cu ié când o ducé mnirile. Și îndulcé o oiagă d'e horincă care să pun'é în coșarcă. După ce-o gătat răspunsu, starostele mniresi o luat "buiciugu" d'i la părinț. Părinți o mârș și-o țucat-o pă mnireasă,

Miri din Dănești; foto: Colecția Maria Mirela Poduț

⁴ Performer Buruian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

⁵ Performer Breban Gheorghe, 74 ani, Șișești, 2013

⁶ Perofrmer Buruian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

84.

Pă drăguțu mniresi
Facă-l drac-on măturoi
Și măturăm ulița
Că trecem cu mnireasa.

85.

Cātu-i latu pă pământ
Nu-i ca popa de flămând.
Nici botează, nici cunună
Până-i pui suta în mână.

86.

Noi merem pă drum, p-aici
Nu știm unde ne-om opri,
În râtuțu cel cu iarbă,
La oamini cei de treabă;
În râtuțu cel cu fân,
La oamenii cei de rând,
P'ângă casă au și vie
Și-s oamini de ominie.

87.

Mnire, mnire, fātu mneu,
Nu toi mnireasa rău
Că te-a bate Dumnezeu,
Că-i tânără, ne-nvățată
Și de rele nemâncată.

88.

Ieșit-o femeile
Și ne vadă mnirile.
Mnirile nu l-or vedé

Că l-o-nvălit nunile
Cu tăte joljurile.

apoi frații, t'emătorile, vecinii. Mnireasa stăt'e după masă cu
nănașii. Se cânta:

89.

Țucui-i feciorii noști,
Bine-mi pare că-s frumoși.
Frumoși îs ca rujile,
Draji la tăte fêt'ile
D'i pă tăte sat'ile.
Frunză verde ruptă-n tri,
Nu ni-i rușine de ii.

Ie-ți, mnireasă, zua bună
D'e la tată, d'e la mumă,
D'e la fraț, d'e la surori,
D'e la grăd'ina cu flori,
D'i la hir d'e busuioc
C-altu nu-i mai hi în joc.
Cu feciorii laolaltă
Nici îi juca, nici la clacă.

90.

Nu vă uitați cum mi-i gura
C-așé mére străgătura.
Străgătura mére-așé
Cine-i prost s-a mânie,
Cine-i deștept a tăcé.

Rozmalin în colțu mesî,
Să horim horea mniresî
Las să plângă cât de tare
Florile di pângă vale;
Las să plângă cât de rău
Florile d'i pă părău.
D'i la vale-n jos s-o dus
Și mnireasa-i la apus.

Când meré la cununie, fiecare meré de-acasă. Pă drum să
horé. Am horit o dată la o nuntă unde mnirile n-o avut părinți:

91.

Chiuți, fete frumoasă,
Nu fiți așé rușinoasă,
Că io când am fost ca voi
Așe-am chiuit de tare
Mi-o ieșit drăguțu-n cale,
Cu pocuțu cel cu mnere
Și cu sticluța de bere,
Și trăiești, mândruța mé !

Ieși, măicuță, de sub glie
Că merem la cununie;
Ieși, măicuță, din mormânt
Că merem la jurământ.⁷

Mnirile trimit'e 2 t'emători să ducă mnireasa la cununie.
Când mergeau după mnireasă, să făceau stigături pă drum și se
horea:

Noi merem după mnireasă.
De-om afla-o somnoroasă,
Om lăsa-o la mă-sa acasă.

92.

Chiuiesc că îndrăznesc,
Gura nu mi-o șeinălesc.
Cé frumoasă nu să-ndură
Că s-a spârtica la gură

Când plecau la casa mnirelui cu mnireasa iară să horé:

Hai mnireasă, sui în car
Că te-a mânca mult amar,
Mai bine t'e du pă jos
Că îi hi a cui ai fost.

⁷ Performer Breban Maria, 70 ani, Șișești, 2013

Dacă mnirii erau mai bătrâni, să striga:

Supărat îi mnirele,
Îi bătrân ca cânilor;
Supărată-i mnireasa,
Îi bătrână ca mă-sa.⁸

Când vinéu de la cununie, îi aștepta starostele și în spatele lui părinții mniresi primne mnireasa. Starostele ieșea în prag iar ceilalți erau înlontru. T'emătorii și t'emătoarele aruncau grâu păstă mnire și mnireasă. Mereu pă sub un colac și țâpau grâu. Făceau o roată, jucau așa roată și țâpa grâu păstă mnirit'ei. Țân'e colacu sus iar mnirile și mnireasa treceau pe sub el. Starostele făcē strigături. Apoi să făcea "mâncarea colacului". După ce merem d'i la cununie, ne băgam în casă, pă t'emători și pă t'emătoare îi băga în altă cameră. Starostele îi băga. Acolo mâncau și horeu. Le demnica colac pă masă în farfurii și mâncau colac de-aceia de-a mnirit'eilor și stăt'eu la masă.

Tăt afară să făcē jocu mniresi. Să pune o masă și două blide. Pun'e starostele primu bani d'i la părinți fet'ii pă taljăr. Jucau fiecare pă rând mnireasa. O jucau t'emătorii, t'emătoarele, niamurile și-a mnirelui și-a mniresi, dup-acē restu, cine-o avut dragoste de mnireasă, d'e nuntă. Se puneu bani și se striga:

Cine n-a juca mnireasa,
La vară nu-i taie coasa.⁹

La urmă merē oricine și-l chema pe mnire, că el stătea în casă cu ceilalți nuntași. El o juca ultimu.¹⁰

Apoi intrau în casă și să puneu la masă. Socăcițele serveau nuntașii cu resteuță, curet'i umplut, pancove și horincă. Încă făcē mai d'emult la nuntă curet'i cu păsat.

Jucau până sara să distrau și sara își luau rămas bun și merē la mnire. Își luau rămas bun de la socri că amu duc mnireasa.¹¹

Când ducē mnireasa în alt sat, în Negreia ori în Dănești, le lega drumu și nu lăsa să ducă mnireasa, zăce că o fo mnireasa dîn satu nost. Lega drumu cu o cipcă, cu sfoară d'e asta d'e cipcă lungă, șânură, așa d'e două jeit'e. Api țâné doi t'emători d'e iē și punē pă masă horincă și bani. T'emătorii care vinéu după mnireasă plăteu. Vinē mnirile atuncia după mnireasă cu tăț

⁸ Performer Buruiian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

⁹ Performer Breban Gheorghe, 74 ani, Șișești, 2013

¹⁰ Performer Buruiian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

¹¹ Performer Breban Maria, 70 ani, Șișești, 2013

Și doctoru nu-i acasă
Și vie să i-o cârtească.

93.

Vai, de voi, feciori de nună
Cum v-o-nghețat limba-n
gură.
Nu știu ce v-am putē da
Și v-o putem dezgheța.
V-om da floarea macului
Ca și muriți, dracului,
Ori v-om mora câte-o ceapă
După ie ca și beți apă.

94.

Ieșit-o femeile
Ice bot, cole grămadă,
Gândești c-o ieșit din ladă,
Din lada cu penile
Unde-o clocit găștile.

95.

Ieșiți afară femeii
Și vedeți afară ce-i.
Afară-i nuntă frumoasă,
Voi ședeți închisă-n casă.

96.

Mniroi ca și-aiște doi
N-o mai fost în sat la noi.
Și să iubească-așē mult,
Părinții nu i-o știut,
I-o știut inimile,
Nu și-o dat secret'ile
Pă la tâte fet'ile
Di pă tâte sat'ile.

97.

Țucu-uă, mnireasa noastă
Bine-mi pare că-i frumoasă,
C-o mâncat pâne cu unt
Ș-o luat pă cine-o vrut,
Ș-o mâncat pâne cu mnere
Și și-o luat pă plăcere,
Pă plăcerea uătilor,
Pă voia părințelor.

laolaltă, cu alaiu lui. Să plăté, d'ęștid'e drumu și meré. Mereu cu muzică, tăt feliu cântau. Horé t'emătoarile.

La mnire acasă erau așteptați de socrii cei mari și de staroste. Era un staroste din partea mniresi și unu din partea mnirelui. El sta înainte și-i aștepta. Erau așteptați cu o oiagă de horincă și coptături. Colo când am sosât, sara, zicei: "Aflăm pă Dumnezo cu mnevoste!". Era plin la ușă: socră-mea, socru-mio, tăț.¹²

Când ajungea alaiu la casa mnirelui, înainte de-a intra în casă, să făcé mai demult "ropota". Apoi i-o pus nume "cioabă". Amu fac după ce se gată nunta. După ce soseau, să strânjeu t'emătorii unu de altu pe după cap și tropot'ę în cerc și străgau ce-o vrut ii. Asta însemna că o împreunat cu joc pă iștia cuscri cu a mnirelui, care-o adus mnireasa.¹³

98.

Taroste, tarostirel,
Vorbește mai puțânel.
Nu ne mai țâne la poartă
Că de foame lumea-i
moartă.

Socra mé s-o ascuns on mnez. Așă să ascund'e o samă. "No, mămuacă, ai fujât d'e la casa asta? Hai să te văd." Apoi o vinit și m-o țucat, o dat mâna cu mine. Am scos oiaga și-am înt'inat. Apoi am dat la soacră-mea să înt'ine p-acolo. După aceie mă lua soacra-mea d'e mână și mnirile după mine și nănașii și mă ducé după masă. Strigături la soacră:

Soacră mare cât o muscă,
N-am gândit că mi hi cuscră.

99.

Mnire, mnire de nu-i fi bun
Ploaie-te ploaie cu tun.
Pe mnireasă ploai-o deasă
De n-a fi gazdă de casă.

Bucură-te, soacră mare,
Că-ți aducem noră tare
Să te-ajute la ciubăr
Să t'ę scuture d'ę păr.

100.

Ieșit-o femeile,
Ice două, acolo tri
Și ne poată bd'iciuli.
Bd'iciulească cât de bine
Că nouă nu ni-i rușine,
Că noi suntem domnișoare
Și-am vinit la o plimbare.

Apoi intrau în casă și acolo era masa pregătită. Starostele zice rugăciunile "Tatăl nostru" și "Născătoare". Punem coșarca pă masă. Întâie să puné levișa, apoi cartofi cu carne, curet'i umplut. Să așezau la masă și începeau să mănânce. Apoi ieșă și mnireasa și tăț nuntașii la joc.

După "cină", după ce-o mâncat să făcé jocu găinii. Socăcițele o aduce și i-o dădeau la mnireasă. Găina era împ't'istrită cu flori, cu țâgara-n gură. Două zile trebuia să o-mpt'istrești. Erau câte 3-4 socăcițe, tăte meré cu găina și-o puneu p-o farfurie de lut. Când ducé găina la nași, să sculau în pt'icioare ii. Puneu găina pă masă lângă nănași și apoi jucau socăcițele cu starostele acolo de-o lăture jocu găinii. Juca starostele cu socăcițele că ii o fo a găinii. Socăcițele să țineu pă subsuori. Să dădé ca o cinste la nănași. Nănașile împărțau găina la feșt'ecare

¹² Performer Buruiian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

¹³ Performer Breban Gheorghe, 74 ani, Șișești, 2013

câte-on mnez pă taljăr, câte-o bucață. Apoi dădeu blidu la fiecare să deie mai departe sau vin' é starostele¹⁴. Socăcițele strigau:

Săracă găină sură,
Ieri erai pă după șură,
Azi ești cu țigara-n gură.
Altu nu îi mai oua
Că mnirit' eii te-or mânca.

Vai, săraca mnireasa,
Oare unde s-a culca,
Pă scară cu găina?!
D' e nu s-a put' é sui,
A durn' i jos cu puii.

Să jucăm cu ursu-n spate
Să vedem cine ne-a bate
D' e ne-a bat' e oaricine,
Sare ursu pentru mine.

După ce se împărță găina, nașile le dădeau blidu înapoi. Socăcițele primeau bani, să plăt' é găina. Le puné acolo florile pă taljer și sub flori sau pă flori pun' é banii.

La mnire era "cina", numa o mâncare să puné. Și d' imineață când vin' e socrii alta. La mnireasă era "prânz", era prânzu mniresî.

La răspuns să puneu pancové, linguriță și furculiță pă pancovile cele și bani pă taljăr sub furculiță.

Dimineața, când se găta nunta, să făcea nevestescu. După ce lua coroana d' imineață, începeu a juca babile. Nănașile lua cununa. Puné mnireasa pă scaun în mnijlocu căsî și-i lua cununa d' i pă cap și se cânta:

Mnireasă, cununa ta
Dă-o pă drum de-a dura
C-altu nu ț-a trebui.
Unde-a sta cununa-n loc,
Crească hir d' e bosâioc;
Unde-a sta la altă casă,
Crească-on hir fain d' e verd' eață.

Apoi o luau la joc pă mnireasă. Să puneu rotă și jucau mnireasa. Îi luau balțu și-i puné zadia-n cap, zad' ie cumpărată de ele, d' e nănașă.

101.

Uită-să mnireasa, uită
Pă puiuțu ferestii
Și teme că n-om vini,
Pă puiuțu cel din dos
Și teme că ne-am întors.

102.

Să trăiești mnire, trăiești,
Mândră mnireasă-ți găsești.
Mnire, îi așé ca tine
Vi să șede tare bine
Ca la cer cu stele multe
Ca și florile din munte.

103.

Cine nu ști doru ce-i
Te-a lăsa pă drum și pt' ei.
Cine nu ști săruta
Nu marg-a-videa nunta.

104.

Iertați c-am greșit cu gura
Că ne-am întrecut măsura,
C-așé mére strâgătura.
Cui nu-i place, spună alta
Care-i cioplită cu dalta.

105.

Noapte bună, și-am plecat
Mulțumim de ce ne-ai dat.
Noapte bună, și ne-am dus
Mulțumim de ce ne-ai spus.

¹⁴ Performer Buruian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

106.

Îi zice jocu nevestesc, era ultimu. Asta însemna că o trecut de la mnireasă la nevestă. Să făceu și strigături, erau multe:

Dragu-mi-i unde-am vinit,
Cu cine ne-am întâlnit.
Dragu-mi-i păharu plin,
Omu tânăr, nu bătrân.
Dragu-mi-i păharu ras,
Omu tânăr, nu rămas.

Tu mnireasă cred'înțată,
Spânzură-te-ntr-o răt'ită.
De-a hi bine spânzurată,
A hi bine măritată.

107.

Mnireasă, cunună albă
La multă lume-ai fost
dragă.
La părinți nu le-au plăcut,
De aceea te-o vândut,
Da vede-or ii pă mâine
Cât de rău îi fără tine.
Cumpăra-te-ar înapoi,
N-or pute nici cu doi boi.

Mnirea plânje când i se dădea jos cununa.
Mai era obiceiul de a spăla nănașii, după ce se găta nunta.
Un pt'ic de apă turna și-i spăla și-i săruta, le dăd'e bani și cămeși.
Îi cinstea, îi plătea că i-o nănașit, s-o plăt'it de ii. Când ț-o botezat
un prunc, iară trebe plătiți, să meré la nuntă să-l plătească.

Când juca mnirea, să scutura steagu. Și când meré la
cununie. Și când vin' é mnirele la mnireasă tăt cu steagu viné.

Dimineața strica steagu, bota ceie, desfăce tăt di pă el.
Steagu era ca ș-on fel d'e cinste, să făce în cinstea mnirit'eilor. La
mnire acasă să străca, a doua zi, de către t'emători, că ii l-o făcut.
Casa se găta cu blid'e d'e lut mnici și ștergurițe făcut'e mândru
pă la icoane, făcut'e în război, t'iară.

Pălinca se punea în sticle și era cofă d'e lut sau d'e
scândură făcută, așa ca put'ina la oi da mai mnicuță. La alea de
apă le zicea cofiță d'e lemn.

În cealaltă zi, să meré "în socri", ziceu: "Am vinit în socri
la cuscri." Mnirile mâna doi t'emători după părinți fêt'ii, după
cuscri. Pregăteu horincă îndulcită, coptături, găină, le puneu în
coșarcă și mereu în socri. Și atunci să horé:

108.

Să trăiești, nănaș mare,
Mândră-i casa dumnetale,
Pă la uși cu flori de ruji,
La ferești cu flori domnești,
Tu, nănașe, să trăiești!
Să umbli p'ân grădini verzi,
Să cununi și să botezi.

Câte flori pă Iza-n sus,
Tăt'e cu mândra le-am pus.
Cât'e le-am pus până-n prânz,
Tâte-s mândre și s-o prins;
Câte le-am pus până-n cină,
S-o uscat din rădăcină.

109.

Să trăiești nănașule,
Să sucești mustățele,
Să săruți nevestile.
Și mă săruți și pă mine,
Că de ce mi săruta
Tri zăle ț-oi secera
La vară când n-a ploua.

Acolo să găta nunta. Petreceu până la amniază.
Mai d'emult la soacră îi zicem mamă, alții ziceau soacră.
Care cum o avut curaj. Care era "mamă" era mai bună, "soacră"
tot acolo, numa nu-i ca mama. ¹⁵

¹⁵ Performer Breban Maria, 70 ani, Șișești, 2013

Alai de nuntă, Șişești, 1955; foto: Colecția Maria Mirela Poduț

Povești cu Fata Pădurii și Omu Noptii din Șişești

Fata Pădurii zice că-i o fată mare cu păr lung până în pământ. Era mare, juca pă lângă pruni, pruni de-aiștia lunji, ciorăști. Io am văzut odată jucând pă Fata Pădurii. Api așa juca cum joacă fata cu fecioru. Lângă vale zice că o avut un loc. Acolo o fo pruni mulți și lunji.

Tătuca zicea cătă mămuca: "Ni hai, pana afară!". O fo 12 noptea. Io eram în cămeșă lungă, atunci să purta cămeș de tort. Atuncia am fost începută a umbla la grăd'niță și am mărș și io după ii. Să vid'e fain de lună ca amu d'e sfântu soare. Și am văzut-o. Da așa juca că pă d'iminează m-am dus să văd. Tătuca o zis să nu ne apropt'iem de pruni. Era cu haină neagră, păru până jos. N-ai vazut fața, tătă o fost în păr. Da așa o dripălit iarba..Acolo o avut locu ii.

Când ieșea soarele și ploua, zice că atuncia să lă Fata Pădurii pă cap. Când ploua cu soare. Așa zăceu bătrânii. Ominii o vidéu ca pă un duh rău că îi purta.

Omu Noptii zăce că era alb, on om mare, umbla c-o botă mare. Care dăd'e în urma lui, zăce că-i purta. De-ai trecut în urma lui, t'e duce el. El meré înaint'e și merei după el. O fo duh, să arăta și om să și făcé nevăzut. D'e te-o luat și te-o dus, atunci pă und'e te-o dus, p-acolo ai mărș, da el n-o mărș pă unde te-o băgat c-o fo duh rău. ¹⁶

¹⁶ Performer Breban Gheorghe, 74 ani, Șişești, 2013

110.

Soacră mare, soacră mare,
Ne ieși, Doamne, până-n
drum.

Nu ieși cu șurț de lână,
Că nu ți nora bătrână.
Și ieși cu șurț de mătasă,
Că-i tânără și frumoasă.

111.

Soacră mnică, soacră
mnică,
Rămăs-ai fără nimnică,
Ceielaltă soacră mare
Și fecior și noră are.

112.

Supărată-i mnireasa
Di ce u-o-ntrebat popa
Place-i mnirile, ori ba.
Nici acolo n-o spus drept
Numai și-o pus capu-n t'ept
Și-o zăs că-i place bugăt.

113.

Gată-te mnireasă, gată
Că mnirile îi la poartă
Și te gată cu năframă
Că vinim de bună samă.
Fete mândre te-or găta
Și ț-or pune cununa
Faitior mândru ț-or găta
Și te-or scoate din casa
În care te-o țanut mă-ta.

114.

Mniresucă, mniresâie,
Tătă-i albă și roșie
Da și mnireului pă plac
Numa-o țără-i cam bărnac.

Mai demult pă vâlcele, zâce că lá Fata Pădurii nopt'ea cămeș, dăd'e cu maiu pă cămeș. Și s-auză cum da pă cămeș cu maiu. Nu să vid'e, numa să auză.

Dacă-i vid'ei, trebuia să faci cruce. Ș-atunci să d'epărta. Orice omini d'in Negreia ziceu că o dată să făce ca cocoșu, o dată ca mâțu, o dată ca și cânile.

Și era strigoi ca niște stele, lumniņute. Erau tot nișt'e duhuri. Alți le vid'eu. Să arătau și dispăreu. Nu făceu rău la nime, numa tăt să arătau așa. Erau oarice duhuri rele luminițele cele. Să arătau în unele locuri și apoi dispăreu.

115.

Nu te supăra, mnireasă
C-așé-o lăsat Dumnezeu:
Din pământ să iasă flori,
Noi să merem de nurori.
Din pământ să iasă stini
Noi să merem la străini.

O mai văzut-o pă Fata Pădurii on om din sat. Făcé clăi din vejii pă holdă și o zis: Hai vid'eț pă Fata Pădurii!" Juca acolo lângă pruni.¹⁷

116.

Nunta în Firiza

Când aice am vinit
Soarile abia-o sfințat
Și-amu-i zăuă pă ferastă,
Vreme-ar fi de mărș acasă.
Zâi, mai tare, ceteraș,
Zi-ne fuga câte-on marș.
Ce mai stai și te gândești?
Zăua-i albă pă ferești.

Nunta să ținea duminica. Atunci nu era cămin cultural, nunta se făcea ori la mnireasă ori la mnire acasă care cum o avut spațiu. Și o depins și de timp, c-o fo vară, c-o fo iarnă. D'e-o fo vară s-o făcut afară în șură, d'e-o fo iarnă în casă ori la mnireasă ori la mnire, dacă fata o mărș d'e noră.

Cu 3 săptămâni înainte de a se ține nunta, méreu mnirii la biserică și băgau vestirile. Preotul anunța în biserică căsătoria celor doi în 3 duminici sau sărbători.

Cu o săptămână înainte de a face nunta, tinerii o mărș la Primărie și o încheiat căsătoria oficială la starea civilă cum să zice.

117.

S-o suit nănașe-n prun
Și i-o dat on stin în cur,
S-o suit nașu să-l scoată
Și i-o dat și lui o cioată.

În săptămâna nunții, mnirile și-o băgat t'emători: prēt'ini, verișori câți o vrut el, 6-7-8. Mnireasa și-o băgat t'emătoare: prēt'ine d'e-a ii, verișoare.

Mnirile le zicé: "Măi Pavăl, tu te duci a t'ema cu fata asta d'e la D'iord'e până la Petre. Tu Văsălică, d'e la Petre până la..."Le dădea un anumit traseu. Era un obicei, că dacă n-o mărș t'emătorii a t'ema, nu s-o mai dus la nuntă. Alți t'emători nu să duceu că era d'epart'e, erau sat'e împrășt'iete. Apoi n-o mărș la nuntă.

¹⁷ Performer Buruian Maria, 80 ani, Șișești, 2013

Mérem mai spre seara și zâcém: ”Aflăm pă Dumnezo cu pă dumnevoaste!”,” Dumnezo v-aduce!” răspunde gazda. Deștid'é ușa în ceie casă, cum era casele vechi: t'indă și casă, alții avé 2 camere: una dincoce, una dincolo și t'inda în mijloc. Ne-o băgat în ceie casă. Da fét'ile până atunci ne-o pregătit, ne-o făcut un palțau: era așa ca on băț și pune flori acolo în vârful, trebuia să aibă o gaură la capăt să bagi o ață să nu iasă florile și pă lângă flori puneu un batic de-aista, zadie din cap, era de-aceie roșie și cu trandafiri. Apoi ziceam:

Întâia oară, a doua oară
12 sfinți apostoli cine-o fost?
Badea D'iorde o avut un copil iubit
D'e Dumnezo rânduie.
Când cocoșu o cântat,
El îndată s-o sculat,
La fântână o alergat,
Pă obraz s-o spălat,
La Dumnezo s-o rugat.
De ce s-o rugat,
Dumnezo i-o dat
Casă d'e căsătorie,
Dar d'e veselie,
În ceasu cel bun să fie...
Că și Isus o fost t'emat
Și d'in apă vin o dat
La nunta din Cana Galilei.

Apoi ne-o înd'iet, atunci nu erau prăjituri, cu pancove, ciurigăi și horincă.

Care n-o terminat d'e t'emat sara, ori nu o fost acasă, ori nu o mârș t'emătorii, trebuie să margă mai d'imineață. La gazdele care n-o fost acasă, ne-am dus duminică d'imineață. Pă mine mă trimit'é la nănași că era cât'e 3-4 păret'i d'e nănași și era d'epart'e unu d'e altu.

După ce terminam de t'emat, viném înapoi și apoi n'e puné de cină și la ora 12 noaptea să cosă steagu acela.

Sâmbătă pe la ora 4 după-masa trebuiau să fie la mnire. Vin'e muzicanți și atunci era un obicei străvechi: feciorii care să duceau acolo își puneau pălăriile pă masă și vin'eu fet'ile și alejău o pălărie. Care o alejă p-a ta trebuia să meri cu ea. Până la urmă io am zâs: dacă îmi baj d'e t'emătoare p-aceie, mă duc, d'e nu, nu mă duc. Feciorii pregăteau pălăriile, api câte o fată cunoșt'e pălăria ș-o lua p-aceie. Fet'ile pun'eu rozmalin feciorilor la pălărie și un fir de rozmalin pe piept. Pă firu cela făcê harast, lână vopsită

118.

Taci, la dracu, nu lătra,
C-am o coajă și ț-oi da,
Lăsături di pă covată
De când o fost mama fată.

119.

O săptămână-am lucrat
Și fac la nănaș colac.
Colacu ni l-a plăti
Și noi frumos l-om servi
Cu mâncări, mâncări
domnești
Și la mulți ani să trăiești.

120.

La știmpuțu vrajniți
Tri drăguți de-a mniresi,
Doi negri, unu bălău
Care-i bănuie mai rău.
Facă-l dracu măturoi
Și măturăm ulița
Și trecem cu mnireasa,
Să măturăm bulgării
Și trecem cu mniroii.

**Colecția CORINA
ISABELLA CSISZÁR ȘI
MARIA MIRELA
PODUȚ**

Hori din Oarța de Sus

Tot am zâs că n-oi ajunje

121.

Tot am zâs că n-oi ajunje
Când oi hori și poci plânje
Și-atâtea zâle-am ajunju
D'e când horesc mă înec în
plânsu
Când gând'esc că mni-i mai
bine
Mai mult dor și-amar îmi
vine.
Lacrimile mărg părau
D'e la o'ti până la brâu
Da io pă lacrămi nu bag
samă
Că le șt'erg cu ea năframă
Dar așa mărg pă obrazu
Că rămân'e fript și arsu.

*De la Maria Hodor, 81 ani,
Oarța de Sus, 2013*

Când eram la mama fată

122.

Când eram la mama fată,
Eram ruje după masă
Rozmalin verd'e-n
fereastră;

cu roșu, alb, verde, cu tot felu de culori și le legau pă firu d'e rozmalin. Pă piept puneu firu de rozmalin înștruțat cu harast iar de la brâu în jos, o panglică roșie, albastră, verde făcută ca on fel d'e cruce și atârna până jos, cipcă îi zică la panglică.

Noapt'ea pă la 12 să făcē un steag. Pă stegari îl numea mnirile. Steagu era un băț cam de-un metru jumate de lung pe care stegaru trebuia să-l ducă de la el de-acasă. D'e multe ori, când am fo stegari, n-am avut botă de-aceie și merem pân șură și tăiem o greblă. Să cosă steagu p-o masă, era fet'ile înainte mesî, muzica cânta și horem: "Tu mnireasă, după t'ine/Nu vād plângând pă nime...". Feciorii erau înapoia fetelor. Ei trebuiau să ducă zurgălăi. Era zurgălăi d'i ceia ce pui la cai da mai mnicuț, cât o nucă, și era înșirați p-o curea, p-un ceaplău d'e pt'ele de 10 cm câte unu. Și trebuia puși pe ghirlanda ceie la steag. Fet'ile făceau un buchet de flori din busuioc, verd'eață d'i ceie d'e grăd'ină sau bărbânoc, depinde cum era, vară sau iarnă. Iarna să făcē cu flori de paie, vara flori d'e-aieste naturale. Le lega cu sfoară acolo pe palțau și pune o batistă să nu să vadă ața cu care o legat, apoi legau peste batistă o panglică c-o cipcă roșie.

Pă masă să pun'ē două sticle d'e literă, una cu vin, alta cu apă, da sticlă colorată, verde să nu să vadă care-i vin și care-i apă. Și după ce-o terminat fet'ile de cusut steagu, muzicanți cântau jocu steagului. Ele jucau steagu colo pă masă și fecioru zice: Ca o ciuhă-n cânepă! și scoteu zurgălăii și ziceu: Așa-s caprile-n pădure cu zurgălăi!... Până la urmă să-mpăca și dād'e zurgălăii și-i cose acolo pă ghirlanda ceie. Ca răsplată, trebuie să-și ieie o sticlă de-acolo, care o vrut ii. D'e-o nimerit-o cu apă, cu apă, de-o nimerit-o cu vin, cu vin. Apoi să juca jocu steagului și steagul îl scutura. Pă la ora 3-4 după mnezu nopti mereu acasă.

Duminică d'imineața, ne-am adunat tăț acolo und'e s-o țânut nunta. Api merem după nănași. Era câte două perechi de nănași, câte 3 perechi chiar 4 perechi. Mnirii căuta să le fie nănași ori rudenii, verișori, unt'eși sau oamini mai bocotani, mai înstăriț, ca să le pună mai mulți bani. Merem cu căruță cu cai și muzicanți erau în ultima căruță. Înt-o căruță erau t'emătorii și socrii și merem după nănași. Două-tri păret'i d'e t'emători merem după nănași. Acolo să făcē iară joc. Apoi merem după mnireasă cu nănașii, cu tăți. Aducem mnireasa în căruța dinainte cu mnirile. Când merem după mnireasă, o ascunde să nu o afle mnirile și trebuie să deie nu știu câți bani, să o caute. Apoi luam mnireasa și merem la biserică.

Înainte de a fi căminul cultural, dacă mnireasa mergea de noră, o mărș la ié acasă și s-o țânut nunta până sara apoi să duce la mnire și rămâne acolo. De-o mărș el de jinere, să făcē nunta la mnireasă acasă până d'imineață. După o săptămână, în ceielaltă

duminică, trebuie să margă iară nănașii, t'emătorii la descusutul steagului. Iară viné muzica și să juca. Apoi feciorii trebuie să ducă zurgălăii la oamini de la care i-o luat și îi dădei nu știu câți lei acolo. Zadia iară, nu oricine avé zadie de-aceie. Trebuie să o ducă la femeia a cui o fo și să-i deie oarecât pântru ié.

Dacă ié o mǎrs d'e noră, d'i la mnire nu să lua rămas bun. Dacă mére mnirile d'e jinere, atunci își lua iertare de la părinți lui:

“Badea Văsălică o avut pă pruncu lui iubit
D'e Dumnezo rânduít...”

La mnireasă acasă, când se lua rămas bun să ceré mnireasa:

Am vinit d'in depărtare
Să ne dați fata cea mare
Că Dumnezo așa o dat
Să ne dați fata de-mpărat.
Că ni-ți da-o, nu ni-ț da-o,
Noi tot om lua-o.
Că voi părinți n-ați vrut
Noi ne-am înțăles mai demult.

Mama o îmbrăca pă mniresă, îi făcē niște cozi împletite. Era și un obicei: în altă parte îi punea preotu șlaiu (balțul) cu crucea, aici i-l punea mama și o întreba pă fată: Cinstită ești? Apoi de-o recunoscut că-i cinstită îi acoperé păru cu șlaiu. Care zicea că nu, nu-i acoperé capu cu șlaiu. Îi pune șlaiu da numa pă lângă conciu acela, cum i-o fost împletite cozăle acolo. Da șlaiu i l-o pus și cununa. Dacă o recunoscut.

Dup-aceie ne-am dus cu muzicanți cu căruțele, cât'e 5-6 căruță. Muzicanți avé căruța lor cu cai înștruț cu cergi. D'i la mnireasă să meré la cununie, la biserică.

Era un obicei că se aduna lumea acolo, că biserica era chiar lângă drum. S-aduna multă lume. În biserică, preotu citea Evanghelia, înconjurau masa t'emătorii și t'emătoarele cu steagu la "Isaia dănțuiește", mnirile și mnireasa înainte și noi după ei. Atuncia să jura..."așa să-mi ajute Dumnezeu până la capătu vieții", alții ziceau până la capătu lăiț.

În grădina bisericii era un gard înalt și acoperit cu șindrili și era vo tri castani sălbatici mari și mnirii să adunau la umbra ceie. De la pomn'ii aceia era nișt'e lăiț de lemn de 5-6 m cât'e una. Acolo stăt'e bătrânii. Duminica, când era nuntă, să suieu femeile acolo pă lăițale cele să vadă pă mniri și care cu cine jocă. Stăt'é și mnirii acolo și aștepta pă popă până-și schimbă veșmântu.

Când eram la mama mé
Eram pui d'e păsăre,
Dragă la tăță lume.
D'epart'e d'e casa mé.
D'e când is la mama lui,
Nici is pasăre, nici pui,
Nici nu-s dragă nimărui.

*De la Maria Hodor, 81 ani,
Oarța de Sus, 2013*

M-o cerut fecior din sat

123.

M-o cerut fecior din sat
Și măicuța nu m-o datu
Că n-am fost d'e măritatu.
Mi-o vinit altu din lume
Cu doi cai și hamuri bun'e,
N'evăzut, n'ecunoscut
Că la mama i-o plăcutu
Ce-o cerut ea tot o datu
Numai ca să ies din satu.
Măicuța m-o dat d'epart'e
Să fiu cu d'esaji în spat'e
Cu d'esaji-mbăierați
Și cu ochii-nlăcrimați.

*De la Maria Hodor, 81 ani,
Oarța de Sus, 2013*

Mândră rău m-ai păcălit

124.

Foaie verd'e lemn sucit,
Mândră rău m-ai păcălitu
Mă t'ema sara la voi
Lângă t'ine șid'e doi.
Care erau lângă t'ine
Erau pret'ini buni cu min'e;

Care erau după masă
Erau cu inima arsă
Ca min'e d'e la fereastră.

*De la Maria Hodor, 81 ani,
Oarța de Sus, 2013*

125.

Spun'e mândră și ghicește
Pân-ce frunza-ngălbineșt'e,
Omu tânăr bătrâneșt'e.
Supărarea și doru
Ale-mbătrânesc omu.
Încă omu d'e dor nu moare
Și-n inimă-l doare
Și să uscă pă pt'iciore.
Supărarea și năcazu
Rumpe ruja d'in obrazu.
Da traiu bun și tihneala
Pun'e rujă cu mâna.

*De la Maria Hodor, 81 ani,
Oarța de Sus, 2013*

Măghiran di pă poiană

126.

Măghiran di pă poiană
Jele mi-i de t'ine mamă.
Jele mi-i de t'ine mamă.
Șai, la, la, la, la, la, la
Jele mi-i dar nici nu pré
Pân ce-ai zâs măicuț așé,
Pân ce-ai zâs măicuț așé
Șai, la, la, la, la, la, la
Că fata la casa-i bună
Ca și-un sir de mătrăgună,
Ca și-un sir de mătrăgună.
Șai, la, la, la, la, la, la
Că mai ai patru feciori

Muzica cânta d'e joc la cine o vrut să joace.

Dacă s-o făcut nunta în două locuri, de exemplu, dacă o mârș d'e noră, s-o ținut nunta întâie la mnireasă acasă până sara înț-o vreme și spre sară s-o dus la mnire ș-apoi o tăt rămas acolo de noră.

Când ajungea alaiu la casa mnirelui, erau niște femei care aruncau grâu și oamini le prind'eu. Apoi cât'e boabe de grâu put'eu să prindă, atâția copii a face mnireasa. Să strâga:

Bucură-te soacră mare
Că-ți aducem noră tare
Să t'e-ajute la căldare,
Că-ți aducem noră bună
Să t'e-ajute la fântână...

În timp ce femeile aruncau grâu să făcă jocu mniresî, acolo afară. Care o vrut să joace mnireasa trebuia să puie niște bani. Și dacă ai mai vrut s-o joci o dată, ai pus bani iară.

Când o mârș d'incolo, la mnire, acolo iară s-o jucat mnireasa. Când s-o jucat mnireasa, tarostele umbla cu o farfurie acoperită cu o altă farfurie. Dacă ai vrut să joci mnireasa, ai pus bani acolo și-ai jucat-o. Dacă ai vrut s-o mai joci o dată, ai mai pus alți bani. Cel ce juca mnireasa strâga, c-o fost fecior ori că o fost om însurat:

Tu mnireasă după t'ine
Nu mai văd plângând pă nime.
Numa după mnirele tău
Plânge iarba d'i p-on tău
Și frunzuca d'in-o baltă
Și inima dint-o fată
C-o rămas nemăritată.

Umblă lumea cu minciuni
Că-s făcut la 7 luni.

De-am băut, mi-am băut banii,
N-am băut averea mamii.

Mândruță, cu casa-n colț,
Iubește-mă dacă poți,
Dacă poți și dacă-ți place,
Dacă nu, lasă-mă-n pace.

D'e când ochii tăi îmi plac,

Nu văd lumea de sărac,
Mi-am vândut caru cu boi
Ca să-ți cumpăr țoale noi;
Mi-am vândut vaca cu lapt'e
Ca să-ți cumpăr buică-n spat'e.

Apoi intrau în casă, să făcă o rugăciune: "Tatăl nostru", "Născătoarea" și binecuvântarea mâncării și a băuturii. S-o pus prima dată supă sau ciorbă, pe urmă, felu doi, pireu de cartofi, picioici frecat'e cu friptură, carne sfârt'icată: carne de vită fiartă, o tăie mărunț, mărunț, i se zicea carne sfârt'icată. Apoi mai erau, în loc de prăjituri, ciurigăi, pancove, eventual cozonac, colac cu nucă.

Să juca găina, să făcă jocu găinii.

La ora 12 să-ncepe răspunsu. Prima dată începe mnirile, îi dăruia mniresii o anumită sumă, apoi mnireasa la mnire, urmau nașii și iștialalți nuntași care cât o putut.

Înspre dimineață, să d'ezgăta mnireasa, o d'ezgăta un copil, un băiat de 7-8 ani. Și eu am d'ezgătat nu știu cât'e. Trebuia s-o săruți după. Mnie îmi era rușine. Până la urmă m-am învățat. Și să ie cununa și balțu cela, șlaieru cum îi zice, să-l iei de pe cap, da să nu știe ié. Ș-apoi îmi dăd'e nu știu câți lei și-i punem o zadie în cap, c-amu-i nevastă, nu-i fată.

Jocurile erau și ungurești și obiceiul de-a umbla cu palțauăle și panglicile. Erau niște jidani în Baia Mare care făceau struțuri dint-on fel de material de catifea roșie cu pană albă, artificială. De-acela îți pune la pălărie de-a stânga, la t'emători. Și rozmalinul cela cu panglica ceie roșie sau albastră atârna până jos, după ungurime.¹⁸

Și ți-or aduce nurori.
Și ți-or aduce nurori.
Șai, la, la, la, la, la, la
Nurorile nu te-or griji
Io măicuță, n-oi vini,
Io măicuță, n-oi vini.
Șai, la, la, la, la, la, la
Până când oi auzi
Șai, la, la, la, la, la, la
Că ești moartă-n temeteu
Și-ai murit de dorul meu.
Și-ai murit de dorul meu.
Șai, la, la, la, la, la, la
Că ești moartă și-ngropată
Și-ai murit de dor de fată.
Și-ai murit de dor de fată.
Șai, la, la, la, la, la, la.

*De la Maria Hodor, 81 ani,
Oarța de Sus, 2013*

Cucuruz, pănușe verde

127.

Cucuruz, pănușe verde,
Cucuruz, pănușe verde,
Spune-i la mândra cé vet'é
Luni sara să nu m-aștept'é,
Luni sara să nu m-aștept'é,
Că nu să mere la fet'e.
Marț sara nu mă duc eu,
Marț sara nu mă duc eu
Că m-a bate Dumnezeu.
Miercurea m-or bate sfinții,
Joie mă mustră părinții,
Joie mă mustră părinții.
Vineri mărg să tai nuiele,
Vineri mărg să tai nuiele,
Sâmbătă mărg după ele.
Duminica-i liturghie,
Duminica-i liturghie,
Atunci nu-mi trebuie mie.
Iacă săptămâna-ntreagă,

¹⁸ Performer Pavel Smical, 81 ani, Baia Sprie, 2013